

5411 SAYILI BANKACILIK KANUNUNDA DÜZENLENEN ZİMMET SUÇU BAĞLAMINDA ETKİN PİŞMANLIK UYGULAMASI

The Application of the Effective Remorse in the Context of the Crime
of Embezzlement Enacted in the Banking Law Numbered 5411

Yasemin BABA*

ÖZET

2000’li yılların başında bankacılık sisteminde yaşanan krizin, ulusal ekonomi üzerindeki etkileri, bankacılık faaliyetlerinin daha yakından denetlenmesi ve sistemin işleyiş düzenini koruyabilmek için cezai yaptırımlara başvurulması gerektiğini göstermiştir. Ancak bu maksatla hazırlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda yer alan “varsayımsal zimmet suçu” ile sadece zimmet suçunun değil, genel olarak ceza hukukunun sınırlarını zorlayacak bir düzenlemeye imza atılmıştır. Banka zimmeti fiilleri, formülasyon ve ilkesel tutarsızlıkları sebebiyle öğretinin eleştirilerine hedef olmuşsa da faile, pişmanlık kapılarını açık tutan “hümanist” bir yaklaşıma da sahiptir. Zira, fiilinden pişmanlık duyarak, ortaya çıkardığı zararı gideren faile, bu davranışından istifade etme olanağı tanınmıştır. Banka zimmeti suçlarında faile böyle bir fırsatın verilmesi, kamu zararının hızlı ve pratik bir şekilde giderilmesini sağlayacağından soruşturma ve kovuşturma makamları açısından da tercihe şayan bir durumdur. Burada önemli olan, etkin pişmanlık kurumunun uygulanma şartlarını (ne zamana kadar ve hangi koşullar altında), somut olaylara ön gelecek şekilde belirlemek ve tatbikata objektivite kazandırmaktır. Kamuoyu nezdinde “af” izlenimi yaratacak uygulamalar, hangi maksada dönük olursa olsun, norma duyulan güvenin devamlılığını zedeleyecektir.

Anahtar Kelimeler : 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, varsayımsal zimmet suçu, tasarruf mevduatı sigorta fonu, etkin pişmanlık, aynen iade veya tazmin.

ABSTRACT

The effects of the crises on the banking system at the beginning of 2000s on the national economy have indicated the necessity of criminal sanction in order to closer examine and retain the operating of the system. “The crime of the presumptive embezzlement” in the banking law numbered 5411 enacted in line with this objective has regulated not only the crime of embezzlement, but also created a provision pushing criminal law’s limits. Though the acts of the banking embezzlement became the

* İstanbul Cumhuriyet Savcısı Adayı, İstanbul Üniversitesi SBE Kamu Hukuku ABD Doktora Öğrencisi - yasemin.baba@adalet.gov.tr

target of the critics of doctrine due to their formulation and inconsistencies on principles, they have a humanistic approach open to remorse since perpetrator who compensates his damages by feeling remorse is given the possibility to benefit from this behavior. Given such a possibility to perpetrator on the crimes of the banking embezzlement is also preferable for the authorities for investigation and prosecution as it causes to fast and practical compensation for public damages. Here is the important thing to determine the conditions of the application of the effective remorse (until when and under which circumstances) by specifying in a case by case manner and render its application objective. In the public eye, the applications for no matter which purpose giving an “amnesty” impression tarnish the continuousness of the trust on the norm.

Keywords : The Banking Law Numbered 5411, the crime of the presumptive embezzlement, saving deposit insurance fund, effective remorse, repay and compensation.

GİRİŞ

19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun (BK) 160. maddesinde, TCK md. 247'de yer alan zimmet suçunun “adaş”ı olmakla birlikte, bazı açılardan ondan ayrılan “özel” bir zimmet düzenlemesine yer verilmiştir¹. Kanun koyucunun, TCK'da tanımlamış olduğu bir fiili, başka bir kanunda tekrardan düzenlemesi, yasa yapma tekniği bakımından eleştiriye açık bir konudur². Fakat bu eleştiri bir yana, söz konusu düzenlemenin Türkiye'nin bankacılık sisteminde yaşadığı depremler dolayısıyla sıklıkla gündeme gelmesi, hukuki bir perspektiften analiz edilmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Nitekim, BK'da düzenlenen zimmet suçu, pek çok bilimsel çalışmada ele alınmış ve bunlar bizim de temel kaynaklarımız olmuştur. Hedefimiz, daha önceki çalışmalarda üzerinde detaylı olarak durulmayan, zimmet suçuna ilişkin “etkin pişmanlık” düzenlemesinin

-
- ¹ **Gökçen** Ahmet, “Bankalar Kanunu'nda Düzenlenen Zimmet Suçu (4387 s.lı K. m. 22/3-4)”, Legal Malî Hukuk Dergisi, C. 1, S. 10, Nisan 2005, s. 2665; **Özgenç** İzzet, Zimmet Suçu, Ankara, Seçkin, 2009, s. 77. Hukukumuzda “banka zimmeti” suçu ilk defa 23.06.1999 tarih ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile düzenlenmiştir. 26.12.2003 tarih ve 5020 sayılı kanunla, bu maddeye öğretilen “varsayımsal zimmet” olarak adlandırılan ve BK md. 160/3'ün karşılığını oluşturan bir fıkra daha eklenmiştir (4389 s.k. md. 22/4). Burada mercek altına aldığımız düzenleme esas itibarıyla 5411 s.k. md. 160 olduğundan, çalışmayı dağıtarak ana konudan uzaklaşmamak için 4389 s.k.'a sadece karşılaştırma yapmak için zorunlu görülen durumlarda değinilmiştir.
- ² **Sözüer** Adem, “Bankacılık Kanununda Yer Alan Suçlar ve Cezalar” Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 5, Aralık 2005, s. 167. Yazarın da belirttiği gibi, bankacılık faaliyeti çerçevesinde işlenen suçların daha ağır cezalandırılması isteniyorsa yapılması gereken, bu unsurun TCK'da ilgili suç tipi bakımından nitelikli hal durumuna getirilmesidir. (A.y). BK'da ise, yaptırım bakımından TCK'ya atf yapmakla yetinilmelidir. (**Okuyucu-Ergün** Güneş, “Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 202).

(BK md. 160/4 ve 5) uygulanma koşulları ve ortaya çıkardığı sorunların incelenmesidir. Bu çalışmada, suç tipinin unsurlarına ilişkin ayrıntılara, sadece ele aldığımız kuruma ilişkin açıklamaların gerektirdiği ölçüde girilmiştir. Ayrıca belirtelim ki, BK md. 160'ta yer alan etkin pişmanlık düzenlemesine dair içtihat azlığı ve bu düzenlemenin TCK md. 248 ile gösterdiği benzerlik, öğreti ve uygulamanın genel zimmet suçuyla ilgili çözümlerine başvurma zorunluluğu doğurmuştur.

Aşağıda öncelikle “Etkin Pişmanlığın Ceza Hukukumuzdaki Yeri” belirlenerek çalışma sahamızın zeminini oluşturulmuştur. Kuruma ilişkin genel açıklamaları fazlaca uzatmadan, “Banka Zimmeti Suçunda Etkin Pişmanlık” başlığı altında, BK md.160/4 ve 5'te yer alan düzenlemenin, objektif ve sübjektif unsurları -yeri geldikçe TCK 248 ile karşılaştırarak-ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise konuya ilişkin görüşlerimiz yer almaktadır.

I. ETKİN PİŞMANLIĞIN CEZA HUKUKUMUZDAKİ YERİ

Suçun, “iter criminis” (suç yolu) denilen ve öğretilde; düşünce, hazırlık, icra ve tamamlanma safhalarına ayrılarak incelenen bir süreçte gerçekleştiği kabul edilmektedir. Fail, ceza hukukunun ilgi sahasına suçun icra hareketlerine başlamak suretiyle girer. Fakat bu ilgi, suçun tamamlanmasından sonra derhal kesilmez. Failin suç sonrasındaki davranışları, TCK md. 62 uyarınca “takdiri indirim nedeni” olarak, daima kendisi lehine sonuç doğurma potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte ceza mevzuatımızda “etkin pişmanlık” olarak nitelendirilen bazı hallerde, failin suç sonrasındaki birtakım davranışlarına özel bir hukuki değer atfedilmiştir.

Etkin pişmanlık; suçun tamamlanmasından sonra, failin fiilinden pişmanlık duyması ve belli bir muhakeme aşamasına kadar bu suçun olumsuz etkilerini gidermesi ya da yetkili makamlarla işbirliği yaparak suçun aydınlatılmasını sağlaması halinde, cezasını azaltan ya da kaldıran şahsi bir sebeptir³. Suç teorisindeki yeri itibariyle haksızlık ve kusur isnadı dışında kalmakta ve bu sebeple “suçun unsurları dışında kalan haller” başlığı altında ele alınmaktadır.

5237 sayılı TCK sisteminde, suç tamamlanıncaya kadar “suç yolundan dönme”, gönüllü vazgeçme olarak değerlendirilmiştir. Failin suçun tamamlanmasından sonraki tutum ve davranışlarıysa, “etkin pişmanlık”

³ **Baba** Yasemin, “Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s. 5-6.

kurumu çerçevesinde ele alınmaktadır. Fakat etkin pişmanlık, –gönüllü vazgeçmenin aksine- genel hükümler arasında düzenlenmediğinden, tüm suçlarda değil, sadece kanunun buna açıkça imkan tanıdığı suçlarda uygulanabilmektedir. Bu kanun, TCK olabileceği gibi, özel bir ceza yasası da olabilir. İşte BK md. 160/4 ve 5’te yer alan ve inceleme konumuzu teşkil eden düzenleme de bu nitelikteki hükümlerden biridir.

II. BANKA ZİMMETİ SUÇUNDA ETKİN PİŞMANLIK VE ŞARTLARI

Etkin pişmanlık, uygulanabileceği her suç tipinde (uygulanma şartları, gerçekleşebileceği muhakeme aşaması vs. açılardan) farklı bir görünüm kazanmaktadır. Ancak genel birtakım unsurlarının olduğundan bahsetmek de mümkündür. Yukarıda yer verdiğimiz tanımdan da anlaşılacağı gibi failin etkin pişmanlıktan yararlanmasının üç temel objektif şartı bulunmaktadır: Suçun tamamlanmış olması, failin suç sonrasında aktif ve düzeltici bir girişimde bulunması ve bu girişimin kanunda gösterilen belli bir muhakeme evresine kadar gerçekleşmiş olması. Kuruma kendisine özgü yapısını kazandıran sübjektif şart ise failin, suç sonrasındaki tutumunun, fiilinden pişmanlık duyarak bizzat gerçekleştirdiği iradi bir davranışa dayanmasıdır. Aşağıda, BK md. 160’da yer alan etkin pişmanlık düzenlemesi, bu unsurlar bağlamında analiz edilmeye çalışılacaktır.

A. SUÇUN TAMAMLANMIŞ OLMASI

1. BK md. 160/1 ve 2’de Tanımlanan Zimmet Suçu Açısından

Yukarıda da belirttiğimiz gibi etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için her şeyden önce ortada tamamlanmış bir suç bulunmalıdır. Öğretide genellikle suçun bütün unsurlarıyla gerçekleştiği anda tamamlanmış sayılacağı belirtilmektedir. Ancak bu soyut açıklama soruna bir netlik kazandıramamakta, her suç tipinin tamamlanma anı bakımından özel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ele aldığımız 5411 sayılı kanunun 160. maddesinin 1. fıkrasında “banka zimmeti” nin basit, 2. fıkrasında ise nitelikli hali düzenlenmiştir. Buna göre;

“(1) Görevi nedeniyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları kendisinin ya da başkasının zimmetine geçiren banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları, altı yıldan on iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile

cezalandırılacakları gibi bankanın uğradığı zararı tazmine mahkûm edilirler.”

“(2) Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi halinde faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası verilir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece re'sen ödettilmesine hükmlenir.”

Görüleceği üzere maddenin ilk iki fıkrası TCK 247 ile büyük bir paralellik arz etmektedir. Bu suçun maddi unsuru da 247. maddede olduğu gibi “zimmete geçirme” dir. Dolayısıyla “zimmete geçirme” olgusu bakımından, TCK md. 247'nin gerekçesinde yer alan, “*zimmete geçirme, suç konusu mal üzerinde malikmiş gibi tasarrufta bulunmayı ifade eder. Bu tasarruflar, suç konusu şeyin mal edinilmesi, amacı dışında kullanılması, tüketilmesi şeklinde olabileceği gibi bir başkasına satılması, verilmesi şeklinde de gerçekleşebilir*” açıklaması, BK md. 160/1 ve 2 bakımından da geçerli sayılmalı, suç bu olgunun gerçekleşmesiyle tamamlanmış kabul edilmelidir.

2. BK md. 160/3'te Tanımlanan “Varsayımsal Zimmet Suçu”

Açısından

a) Genel Olarak

Banka zimmeti suçuyla ilgili olarak uygulamada ortaya çıkan en önemli sorun, bankalar tarafından kullanılan kredilerin geri dönmemesinin, zimmet suçu çerçevesinde cezai sorumluluğa yol açıp açmayacağıdır. Bu sorunun cevabını, çeşitli olasılıkları göz önünde bulundurarak vermek gerekmektedir.

Bankaların ekonomik yaşamdaki en temel işlevi, halktan mevduat toplamak ve bunları talep edenlere kredi olarak kullandırmaktır. Bankalar bu aracılık faaliyeti neticesinde faiz, komisyon vb. yollarla kazanç elde ederken, tasarrufa dönüşen paraların iktisadi yaşama girmesini sağlayarak ülke ekonomisine de hareketlilik kazandırmış olmaktadır. Bankaların, söz konusu ticari faaliyeti icra ederken üstlenmiş olduğu risk, “kredinin geri dönmemesi”dir. Normalde müşterinin kredi borcunu ödememesi, “faaliyet zararı” olarak değerlendirilebilecek bir durumdur⁴. Bununla

⁴ Donay Süheyl, Bankacılık Ceza Hukuku, Beta, 1. bs, İstanbul, 2007, s. 113. Neticede öngörülen risk gerçekleşse bile bu doğrudan zimmet suçuna vücut vermez. (Mahmutoğlu Fatih Selami,

birlikte bankaların, kendi hakim ortaklarına ve grup şirketlerine mali dengelerini sarsacak derecede büyük çaplı krediler açması ve bu suretle banka kaynaklarının tamamını söz konusu odaklara transfer etmesinin, “zimmet” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tereddüt yaratmıştır.

Öncelikle belirtelim ki mevzuatta banka hakim ortaklarına ya da grup şirketlerine, kredi verilmesini yasaklayan bir hüküm yoktur. Kredi borcunun ödenmemesi, esasen bu olasılıkta da taraflar arasındaki ilişkiden kaynaklanan hukuki bir ihtilaf olarak değerlendirilmelidir. Eğer kredi limitinin aşılması gibi bir durum söz konusu ise bunun için bankacılık mevzuatında öngörülen idari yaptırımlar uygulanabilir⁵. Sorunu karmaşıklaştıran, bankaların bu tür doğrudan krediler yerine, karşılıklı kredi (back to back) açma, inançlı işlemler (fiduciary) yapma ya da kıyı bankacılığı (off-shore) işlemleri aracılığıyla, dolaylı krediler verme yoluna gitmesidir. Söz konusu kredi işlemleriyle ilgili olarak hukuki bir değerlendirmede bulunabilmek için işleyiş mekanizmalarıyla ilgili kısa bir açıklama yapmak gerekmektedir.

258

Bu tip işlemlerde temel maksat, kredi sınırlamalarına ilişkin hükümlerin dolanılarak, grup şirketlerine yasal sınırların üzerinde kredi temin edilmesinin yolunu açmaktır⁶. Karşılıklı (back to back)⁷ kredi usulünde iki banka, karşılıklı olarak hakim ortak ve grup şirketlerine eşit miktar ve şartlarda kredi vermekte, bu krediler birbirinin teminatı olarak kabul edilmektedir. “Karşı taraf ödemezse ben de ödemem” düşüncesiyle yapılan bu tür işlemler, bankalardan birinin mali durumunun bozulması ve

Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar, Seçkin Yayinevi, Ankara, 2003, s. 257). Ancak, somut olayın özelliklerine de dikkat edilmelidir. Örneğin, kredi borcunun vadesinde ödenmemesine rağmen, kendisine veya başkasına fayda sağlamak amacıyla yasal takibe geçilmemesi, krediden doğan alacağın tahsil edilmesi imkanını ortadan kaldırmışsa, bankacılık zimmeti suçu oluşabilecektir. (Gürses Davut, “Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009, s. 122). Gerçekte bir ödeme olmamasına rağmen kredi borcunun kısmen ya da tamamen ödenmiş gibi gösterilmesinin de zimmet suçunu oluşturacağına şüphe yoktur. (Özgenç, Zimmet Suçu, s. 83).

⁵ 5411 sayılı BK’nın “Kredi sınırları” başlıklı 54. maddesinde, kimlere ne miktarda kredi kullanılabilirliği gösterilmiştir. Söz konusu kredi limitlerine uyulmamasının yaptırımı da md.146/1-j’de “ellibin Yeni Türk Lirasından az olmamak üzere aykırılık oluşturan tutarın yüzde birine kadar idari para cezası uygulanır” şeklinde belirtilmiştir.

⁶ Gökçen, “Bankalar Kanunu’nda Düzenlenen Zimmet Suçu (4387 s.lı K. m. 22/3-4)”, s. 2686; Mahmutoğlu Fatih Selami, “Bankacılık Suçları Bağlamında Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri”, Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele (Panel, 5 Ekim 2001, Bildiriler ve Tartışmalar, Yönetici: Kayhan İcel), Beta, İstanbul, 2002, s. 100.

⁷ Bu kavrama ilişkin diğer bir çeviri de “sırt sırta kredi”dir. (Özgenç, Zimmet Suçu, s. 86).

fona devredilmesi sonucunda açığa çıkmaktadır⁸. İnançlı (fiduciary) işlemlerde ise X bankası, Y bankasına kredi açmakta, Y bankası da bu krediyi X bankasının grup şirketlerine (Örneğin Z) kredi olarak kullanmaktadır. Burada kredi işleminin tarafı görünüşte Y olsa da o sadece X ve Z arasında aracılık yapmış olmaktadır. Kredi borcunun ödenememesi halinde de alacağını X bankasına temlik etmektedir. Kıyı bankacılığı (Off-shore) ise bankacılık işlemlerinin; vergi, denetim, personel vb. açılardan daha “elverişli” ülkelerde gerçekleştirilmesine yönelik bir uygulamadır⁹. Ülkemizde oluşturduğu yaygın kanaatin aksine kıyı bankacılığı, olağan işleyişi içinde “yasal”, hatta hükümetlerce özendirilen bir yöntemdir. Bu sistemde yurt dışından sağlanan fonlar yine yurt dışında kullanılmaktadır¹⁰. Kendilerine tanınan avantajlar sayesinde kıyı bankaları; tüketicilere ucuz krediler sağlamakta, mevduat sahiplerine yüksek faiz vermekte, buldukları ülkenin ekonomisine de hareket kazandırmaktadırlar¹¹. Kıyı bankacılığının mevduatı dışarıdan toplaması ve krediyi dışarıya kullandırması, yabancı ülkelerde bu faaliyete aracılık yapacak kurumlara ihtiyaç doğurmaktadır. Yurt içindeki aracı bankalar, ilişkinin tarafı olmayıp, sadece gerekli havale işlemlerini yürütmektedirler¹². Türkiye’de bu yöntem, yurt içindeki bankaların hakim hissedarları veya onun nüfuzu altında bulunan şahıslara, yurt dışında off-shore bankası kurulması şeklinde hayata geçirilmiştir¹³. Üstelik Türkiye’deki uygulamada, yurt içi müşterilerinin mevduatları, bilgi verilmeden kayden bu bankalara aktarılmış ve toplanan kaynaklar yine hakim ortak ve şirketlere kredi olarak kullanılmıştır¹⁴.

Yukarıda belirttiğimiz doğrudan ve dolaylı kredilerin cezai sonuçlarını, kredinin açıldığı andaki duruma göre belirlemek gerekmektedir. Eğer

⁸ **Mahmutoğlu**, Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar, s. 241.

⁹ **Mahmutoğlu** Fatih Selami, “Bankalar Kanunu’nun 22/3 ile 22/4 Maddeleri Arasındaki Temel Farklar”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 3, Nisan 2005, s. 225-226.

¹⁰ **Mahmutoğlu**, “Bankacılık Suçları Bağlamında Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri”, s. 102; **Mahmutoğlu**, Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar, s. 244.

¹¹ **Dursun** Selman, “Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı ve Ceza Hukuku Sorunları”, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 32, İstanbul, 2004, s. 247-251; **Dursun** Selman, Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 134-135; **Helvacı** Mehmet, “Kıyı Bankacılığı Kavramı ve Kıyı Bankacılığının Yararları”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt 1, Beta, İstanbul, 2002, s. 399-402.

¹² **Dursun**, “Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı ve Ceza Hukuku Sorunları”, s. 260; **Helvacı**, a.g.m., s. 409-410.

¹³ **İnceoğlu** Asuman Aytekin, “Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Suçlar”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 141.

¹⁴ **Dursun**, “Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı ve Ceza Hukuku Sorunları”, s. 260-261.

banka söz konusu krediyi açarken, kredi yeterliliği hususunda gerekli istihbari çalışmayı yapmışsa, teminatlarını almışsa bu kredinin geri dönmemesi (ister doğrudan ister dolaylı olsun) suç teşkil etmez. Fakat eğer bu doğrudan ya da dolaylı krediler; kredibilitesi olmayan veya tamamen fiktif kişilere, başlangıçtan itibaren ödenmeyecekleri bilinerek verildiyse, zimmet suçunun gündeme gelebileceği kabul edilmektedir¹⁵. Yani kredi teminine yönelik hukuki ilişki (back to back vs. şekillerde de olsa) hileye dayanmadığı takdirde, prensip olarak suç teşkil etmez¹⁶. Söz konusu kredi, muhasebe kayıtlarına intikal ettirilmiş ise vadesinin gelmiş olmasına rağmen ödenmemesi sadece özel hukuk sahasındaki bir ihtilaf olarak değerlendirilebilir¹⁷.

Hukuki durum bu olmakla birlikte, Türkiye’de belli bir dönem pek çok bankanın kaynaklarının yukarıda bahsedilen yöntemlerle, kredi sözleşmesi görünümü altında hakim ortak ve grup şirketlerine aktarılması, bu bankaların mali dengelerinin bozulmasına ve nihayetinde TMSF’ye devredilmelerine sebep olmuştur. Fona devredilen bankalardaki mevduat, devlet güvencesinde bulunduğundan, bu büyük yük kamunun üzerine kalmıştır. Kanun koyucu bu tip işlemlerin hukuki mahiyetine ilişkin tartışmaları bertaraf ederek faillerinin sert bir yaptırımla karşılaşmalarını sağlamak için –zorlama bir düzenlemeyle- BK md. 160/3’te açık bir şekilde, “banka kaynaklarını kendisinin veya başkalarının menfaatine kullandırarak bankayı zarara uğratma” fiilinin de “zimmet olarak kabul edileceğini” belirtmiştir. Öğretide bu düzenleme “varsayımsal zimmet” olarak adlandırılmaktadır. Zira bu fıkradaki fiil, teknik anlamda zimmet suçu kapsa-

¹⁵ **Artuk** Mehmet Emin/ **Gökçen** Ahmet/ **Yenidünya** A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 10. bs, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 823-826; **Gökçen**, “Bankalar Kanunu’nda Düzenlenen Zimmet Suçu (4387 s.lı K. m. 22/3-4)”, s. 2687-2689; **Gürses**, “Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)”, s. 120; **Haznedar** Murat, “‘Bankacılık Zimmeti’ Suçu”, Legal Hukuk Dergisi, C. 5, S. 52, Nisan 2007, s. 1181; **İnceoğlu**, “Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Suçlar”, s. 388; **Mahmutoğlu**, “Bankalar Kanunu’nun 22/3 ile 22/4 Maddeleri Arasındaki Temel Farklar”, s. 229-230; **Sözüer**, a.g.m., s. 177-179; **Okuyucu-Ergün**, “Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu”, s. 244; **Mahmutoğlu**, Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar, s. 241-242, 245, 246; **Yiğit** Uğur, “Bankacılık Kanununda Suçlar ve Cezalar”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 407.

¹⁶ **Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 87. Reisoğlu, yetkililerin bilerek ve isteyerek denetim yapmadan, yeterli teminat almadan verdikleri kredilerin dahi zimmet suçu çerçevesinde değerlendirilemeyeceği görüşündedir. (**Reisoğlu** Seza, Bankacılık Kanunu Şerhi: Madde 73-171, C. 2, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007, s. 1720-1721).

¹⁷ **Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 81-83.

mında değerlendirebilecek durumda değildir. Sadece kanun koyucu tarafından, “zimmet gibi” cezalandırılmıştır¹⁸.

b) Varsayımsal Zimmet Suçunun Tamamlanma Anı

BK md.160/3’te yer alan düzenlemeye göre,

“(3) Faaliyet izni kaldırılan veya Fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullandırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işleyenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezasına hükümlenir; ancak, adli para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca, meydana gelen zararın müteselsilen¹⁹ ödettilmesine karar verilir”. Bu düzenleme md. 160/2’nin aksine 1. fıkradaki suçun nitelikli hali değil, ayrı bir suç tipidir²⁰.

Bu fıkroda yer alan suç, “banka kaynaklarını kendisinin veya başkasının menfaatine kullanarak bankayı zarara uğratma” olgusunun gerçekleşmesiyle tamamlanacaktır²¹. Bankanın fona devredilmiş olması “objektif cezalandırılabilme şartı” durumundadır²². Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta şudur: Yukarıdaki açıklamalarımızın aksine, hakim ortak durumunda olanlar, bu krediyi tüm koşullara uygun olarak almış olsalar

¹⁸ **Sözüer**, a.g.m., s. 182. Yazara göre, bankanın mali durumunu bozucu kaynak aktarımları yaparak, emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşüren ve bu suretle TMSF’ye devrine neden olan ortağın suçunu, “zimmet” olarak nitelemek yerine, “banka kaynaklarının istismarı” şeklinde tanımlamak, “ceza hukuku tekniğine” daha uygun bir durum olurdu. (**Sözüer**, a.g.m., s. 183). Özgenç de “zimmet” olarak değerlendirilen bu gibi fiillerin, aslında güveni kötüye kullanma suçu çerçevesinde ele alınabileceği görüşündedir. (**Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 79). Suçun “zimmete geçirme suretiyle güveni kötüye kullanma” şeklinde isimlendirilmesi önerisi için bkz. **Dursun**, Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar, s. 87, dn. 235. Bu yorumlara katılmamak mümkün değildir. Donay’ın da belirttiği gibi bu düzenlemeler, ceza hukuku ilkelerini görmezden gelen “reaksiyon”lardır. Bu tip geçici kaygıların kanunlarda “kalıcı” şekilde bir yer bulması yanlıştır. (**Donay**, Bankacılık Ceza Hukuku, s. 116)

¹⁹ Maddenin ilk iki fıkrasında yer almamasına rağmen burada “müteselsilen” ifadesine yer verilmesini Özgenç, “bürokrat güdümündeki yasama faaliyetinin özensizliği” olarak yorumlamıştır. (**Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 95)

²⁰ **Okuyucu-Ergün**, “Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu”, s. 206. Yazar bu düzenlemeyi “şarta bağlı zimmet suçu” olarak nitelendirmektedir. (A.y.)

²¹ **Gülşen Taner**, “Zimmet Suçu”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 129.

²² **Mahmutoğlu**, “Bankalar Kanunu’nun 22/3 ile 22/4 Maddeleri Arasındaki Temel Farklar”, s. 232; **Sözüer**, a.g.m., s. 183.

bile, borçlarını ödeyemeyerek bankanın fona devredilmesine sebep olmaları durumunda, kredi olarak kullanmış oldukları miktarı, “zimmete geçirmiş gibi” sorumlu tutulacaklardır²³. Öğretide bu düzenleme haklı olarak, zimmet suçunda bulunması gereken “temellük kastı ile hareket etme” ögesini içermediği²⁴, ceza hukukunda kabul edilemeyecek bir şekilde “objektif sorumluluğa” yol açtığı, ayrıca cezalandırmayı BDDK’nın kararına bağladığı için uygulamaya subjektiflik karıştırdığı²⁵, kanunilik ilkesine aykırı olduğu²⁶ gerekçeleriyle eleştirilmiştir.

3. Bankacılık Kanunu Çerçevesinde Kullanma Zimmeti

Bankacılık Kanunu’nda, TCK md. 249’da yer alan “kullanma zimmeti” tarzında bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu sebeple bir görüşe göre kanunilik ilkesi gereği kullanma zimmeti niteliğindeki fiillerin BK kapsamında cezalandırılması mümkün değildir²⁷. Diğer bir görüşe göreyse, zimmet suçu açıkça ifade edilmiş olmasa bile “kullanma” şeklinde de gerçekleşebilir²⁸. Kullanma zimmeti, TCK’da ayrı bir suç olarak değil, bir indirim sebebi olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla BK’da böyle bir düzenlemenin açık bir şekilde yapılmamış olması, fiilin cezalandırılmasına engel değildir²⁹.

BK bağlamında, zimmet suçunun “kullanma” yoluyla da işlenebileceğinin kabul edilmesi halinde, failin suçun tamamlanmasından sonra gerçek-

²³ **Sözüer**, a.g.m., s. 183. Aynı yönde; **Reisoğlu**, a.g.e., s. 1725.

²⁴ **Alacakaptan** Uğur, “Genel Olarak Bazı Suçlar Bakımından Cürüm İşlemek İçin Örgüt (Teşekkül) Meydana Getirme Suçu”, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 32, İstanbul, 2004, s. 36. **Mahmutoğlu**, “Bankalar Kanunu’nun 22/3 ile 22/4 Maddeleri Arasındaki Temel Farklar”, s. 238; **Mahmutoğlu**, Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar, s. 241.

²⁵ **Sözüer**, a.g.m., s. 183.

²⁶ **Alacakaptan**, a.g.m., s. 41-42; **Gürses**, “Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)”, s.66. Yiğit, bu düzenlemeyi, işlendiği zaman suç sayılmayan bir fiili sonradan verilen bir idari karara istinaden cezalandırmak anlamına gelmesi sebebiyle kanunilik ilkesine aykırı bulmaktadır. (**Yiğit**, “Bankacılık Kanununda Suçlar ve Cezalar”, s. 402). 4389 sayılı kanun dönemindeki uygulamalara, hukuk devleti açısından eleştirel bir yaklaşım için bkz. (**Heiner-Kühne** Hans, “Hukuk Devleti ve Bankalar Kanunu Bağlamında Türkiye Uygulamaları”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 3, Nisan 2005, s. 239-242).

²⁷ **İnceoğlu**, “Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Suçlar”, s. 381; **Reisoğlu**, a.g.e., s. 1722.

²⁸ **Mahmutoğlu**, Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar, s. 239.

²⁹ **Gülşen**, “Zimmet Suçu”, s. 143; **Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 88; **Polat** Halil, “5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Kapsamında Zimmet Suçu”, Adalet Dergisi, Ankara, S. 37, Mayıs 2010, s. 114, dn. 6; **Yiğit**, “Bankacılık Kanununda Suçlar ve Cezalar”, s. 450. Gürses’e göre eğer mal geçici kullanıma uygunsuz herhangi bir suç oluşmayacak, fakat geçici kullanıma uygun değilse fiil, zimmet suçuna vücut verecektir. (**Gürses**, “Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)”, s. 59-60).

leştirdiği iadenin, kullanma zimmeti olarak mı yoksa etkin pişmanlık olarak mı değerlendirileceği sorunuyla karşılaşılabilecektir. Bu sorunun çözümünde dikkat edilmesi gereken husus şudur: Kullanma zimmetinin varlığından bahsedebilmemiz için failin kastının başlangıçtan itibaren “malı geçici bir süre için kullandıktan sonra iade etme”ye yönelik olması lazımdır. Başlangıçta mal edinme kastı bulunmasına rağmen, sonradan fikir değiştirilerek gerçekleştirilen iade, ancak etkin pişmanlık kapsamında değerlendirilebilir. Somut olayda, iadeye hangi anlamın yükleneceği hususunda tereddüt olursa, “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi gereğince lehe hükümlerin uygulanması yoluna gidilmelidir³⁰.

B. FAİLDEN BEKLENEN AKTİF TUTUM

Bankacılık Kanunu’nda failin etkin pişmanlıktan yararlanması, zararın “aynen iade veya tazmin” yoluyla giderilmesi şartına bağlanmıştır. BK md. 160/4 ve 5’te yer alan düzenleme şu şekildedir:

“(4) Soruşturma başlamadan önce, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisi indirilir.”

“(5) Kovuşturma başlamadan önce, gönüllü olarak, zimmete geçirilen para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların aynen iade edilmesi veya uğranılan zararın tamamen tazmin edilmesi halinde, verilecek cezanın yarısı indirilir. Bu durumun hükümden önce gerçekleşmesi halinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.”

Bu düzenleme, BK md. 160/1, 160/2 ve 160/3’te tanımlanan suçların tamamı bakımından uygulanma kabiliyetine sahiptir. Neredeyse TCK md. 248 ile aynı olduğunu söyleyebileceğimiz bu fıkralarda dikkati çeken tek farklılık, TCK md. 248’de iade ya da tazminin konusu olarak “mal” ifadesinin kullanılmasına rağmen, BK’da “para veya para yerine geçen evrak veya senetlerin veya diğer malların” açıklamasına yer verilmiş

³⁰ **Donay** Süheyl, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Beta, İstanbul, 2007, s. 361; **Tezcan** Durmuş/ **Erdem** Mustafa Ruhan/ **Önok** R. Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 7. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2010, s. 557. Malkoç, kullanma zimmeti halinde cezadan 1/2, etkin pişmanlık halindeyse (soruşturmanın başlamasından önceki aşama kastedilerek) 2/3 oranında indirim yapılmasının adaletli bir çözüm tarzı olduğunu belirtmiştir. Zira fail, kullanma zimmetinde iadeyi, suçtan beklediği yararı temin ettiği düşüncesiyle, etkin pişmanlık halinde ise suçtan duyduğu “pişmanlık” duygusuyla yapmaktadır. (**Malkoç** İsmail, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu: Özel Hükümler, 2 c., Ankara, Malkoç Kitabevi, 2006, C. II, s. 1654). Vurgu bana ait.

olmasıdır. “Mal” ifadesi, burada sayılan diğer unsurları da kapsadığından, bu ayırımın da pratikte önem taşıyan bir yanı yoktur³¹.

BK md.160/3 bağlamında etkin pişmanlık hükümleri, BDDK’nın, TMSF’ye devrine karar verdiği banka hakim ortaklarıyla fon arasında yapılan protokollere istinaden uygulanmaktadır³². Esasında bu ödemeler hukuki açıdan, borcun vadesi geçtikten sonra ifa edilmesinden farklı bir şey değildir³³. Ne var ki yukarıda bahsettiğimiz gibi kanun koyucu bu fiili suç olarak değerlendirmiş; fakat faillere söz konusu yükümlülüklerini yerine getirmeleri halinde cezalarının bir kısmından kurtulma olanağı tanımıştır.

1. İade veya Tazmin Kavramları

“İade veya tazmin” şartına bağlı etkin pişmanlık düzenlemelerinde aslolan, zararın “iade” yoluyla giderilmesidir. Tazmin yoluyla giderim, ancak aynen iadenin mümkün olmadığı durumlarda kabul edilebilir. Bu nedenle aynen mevcut mal yerine bedelin ödenmesi, failin etkin pişmanlıktan yararlanmasını sağlamaz. “Aynen iade”, suç konusu malın üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadan, ele geçirildiği andaki vasfı, şekli ve miktarı itibarıyla geri verilmesini ifade eder. Suç konusu misli eşya ise (ör. para) o şeyden aynı cins ve miktarda geri verilmesi ile kanunun aradığı anlamda iade gerçekleşmiş olur³⁴.

“Tazmin” ise aynen iadenin mümkün olmadığı hallerde, suç konusunun bedelinin ödenmesi, eşdeğerinin verilmesi ya da o şey yerine başka bir şeyin (ikame bir malın) verilmesi anlamına gelir. Fakat pek çok durumda suçun ve somut olayın şartları, para ile tazmini zorunlu kılabilir. Örneğin, banka zimmetinde de suçun konusu neredeyse her zaman belli bir miktar paradır. Misli eşya niteliğinde olan paranın aynen iadesi daima mümkün olduğundan, tazminat olasılığına gidilmesine gerek kalmayacaktır. Ancak suçun konusunu, ferden tayin edilebilecek bir senet ya da kıymetli evrak

³¹ **Sözüer**, a.g.m., s. 175. Aynı yönde; **Okuyucu-Ergün**, “Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu”, s. 208; **Polat**, a.g.m., s. 111, dn. 1. “İçerik bakımından aralarında hiçbir ayırım bulunmayan bu ifade farklılığının nedeni, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun, 22 Yasama Döneminde, TCK’nın görüşüldüğü TBMM Adalet Komisyonunda değil de, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülerek son şeklini almıştır.” (**Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 80).

³² TMSF asli görevi mevduat sigortacılığı olan, kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali özerkliği bulunan bir kamu kuruluşudur. Yönetim ve idaresi kendisine devredilen bankaların tasfiyesini bu kuruluş yerine getirmektedir.

³³ **Sözüer**, a.g.m., s. 186.

³⁴ **Artuk Mehmet Emin/ Gökçen Ahmet/ Yenidünya Ahmet Caner**, Türk Ceza Kanunu Şerhi: Özel Hükümler, 5 c., Turhan, Ankara, 2009, C. IV, s. 3784.

oluşturmaktaysa öncelik aynen iadeye verilmeli, bunun mümkün olmadığı hallerde tazminat olasılığı gündeme getirilmelidir.

2. İade veya Tazminin Kapsamı

Failin etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için ilgili düzenlemede de açıkça belirtilmiş olduğu üzere, zararı “aynen” iade veya “tamamen” tazmin suretiyle gidermesi gereklidir³⁵. TCK md. 168’de sayılan suçlarda, mağdurun rızasının bulunması şartıyla failin “kısmi” iade veya tazmin yoluyla da etkin pişmanlıktan yararlanmasına imkan tanınmıştır. Fakat kanun koyucu ne TCK ne de BK’da zimmet suçu bakımından “kısmi” iade veya tazmin suretiyle etkin pişmanlığa yer vermemiştir³⁶. Ancak failin etkin pişmanlıktan yararlanabilmek için iade etmekle yükümlü olduğu miktar, suç tarihindeki zarar ile sınırlıdır³⁷. Öğretideki hakim görüş, gecikme faizinin bu kapsamda değerlendirilemeyeceği yönündedir³⁸. Fakat eğer gecikme faizi talep etme hakkı doğmuşsa, bunun BK md. 160 uyarınca davaya bakmaya yetkili olan ceza mahkemesinden veya ayrıca açılmış bir hukuk davasında, hukuk mahkemesinden talep edilmesine engel teşkil eden bir olmadığı kanaatindeyiz³⁹.

3. İade veya Tazmin Yükümlüsü

Bankacılık Kanunu’nda düzenlenen zimmet suçu ile TCK md. 247 arasındaki en temel fark, fail noktasındadır. TCK’da düzenlenen “genel” zimmet suçunun faili, tanımı TCK md. 6/1-c’de yer alan “kamu görevli-

³⁵ **Artuk/ Gökçen/ Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 831; **Gürses**, “Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)”, s. 92; **Özer** İbrahim, “Türk Ceza Hukukunda Etkin Pişmanlık”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2011, s. 82; **Polat**, a.g.m., s. 118.

³⁶ Zimmet suçunda zararın kısmen karşılanması TCK 62 çerçevesinde değerlendirilebilir. (**Avsallı** Hüseyin, “Zimmet Suçu”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 128).

³⁷ Yargıtay’ın istikrarlı içtihatlarına göre; suçun konusu yabancı para ise, suç tarihindeki Merkez Bankası efektif satış kuru üzerinden hesaplanan miktarın ödenmesi gerekmektedir. “Döviz cinsinden zimmet yönünden bankanın zararı belirlenirken, her bir mal edinme tarihindeki TCMB’nın belirlediği efektif satış kuru esas alınarak hesaplama yapılması gerekirken, son eylem tarihindeki efektif satış kuru dikkate alınarak hesaplama yapılması” (7.CD, 13.12.2010, 8140-1685. Aynı yönde, 7.CD, 10.02.2010, 2009/-2192-2010/1459. <http://www.kazanci.com.tr>).

³⁸ **Haznedar**, a.g.m., s. 1184. Zira aksi takdirde soruşturmanın başlamasından önceki aşamada etkin pişmanlıktan yararlanmak olanaksız hale gelir. Çünkü o aşamada gecikme faizinin miktarını belirleyebilecek bir makam bulunmamaktadır. (A.y.). Aynı yönde; **İnceoğlu**, “Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Suçlar”, s. 401; **Özer**, “Türk Ceza Hukukunda Etkin Pişmanlık”, s. 82.

³⁹ Hatta talebe rağmen böyle bir belirlemede bulunulmaması bozma sebebi yapılmıştır. “Banka zararına hükmolunurken katılan bankanın faiz talebine ilişkin bir karar verilmemesi...” (7.CD, 19.04.2011, 1833-4902 <http://www.kazanci.com.tr>).

si”dir⁴⁰. Buna karşılık bankacılık faaliyeti, piyasa ekonomisinin uygulandığı ülkelerde kural olarak özel girişimin konusudur⁴¹. Bu sebeple, BK md. 160’ta yer alan banka zimmeti düzenlemesi açısından, failin kamu görevlisi olması şartı aranmamıştır. Hatta, bünyesinde kamu sermayesi bulunan; Ziraat, Halk ve Emlak Bankaları, 25.11.2000 tarih ve 4603 sayılı kanunla özel hukuk statüsüne tabi anonim şirket haline dönüştürüldüğünden, bu bankaların mensupları hakkında da işledikleri zimmet fiillerinden ötürü TCK md. 247 değil, BK md. 160 uygulanacaktır.

BK md. 160/1 ve 2’de bu suçun faillerinin, “banka yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile diğer mensupları” olabileceği ifade edilmiştir. BK md. 160/3’te yer alan “varsayımsal zimmet” suçu bakımındansa fail, “faaliyet izni kaldırılan veya Fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortakları”dır⁴². Faile ilişkin bu kısıtlayıcı belirleme sebebiyle banka zimmeti suçu, özgü suç niteliğindedir.

Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasında failin belirlenmesi, iade veya tazmin yükümlülüğünün kime düştüğünün saptanması bakımından önem taşımaktadır. Zira failin suçtan pişmanlık duyduğunun delili, fiilin ortaya çıkardığı yıkımı, bizzat girişimde bulunarak gidermeye çalışmasıdır. Fail, suç konusu malı başkasının zimmetine geçirmiş olsa bile, etkin pişmanlıktan yararlanmak istiyorsa iadeyi kendisi gerçekleştirmelidir. Öğretide TCK md. 248’de, “bizzat” ifadesinin bulunmayışı, bu suçta ödemenin fail tarafından yapılmasının şart olmadığı ileri sürülmesine sebep olmuşsa da düzenlemenin mahiyeti gereği bu koşulun aranacağından kuşku duymamak gerekir. Fakat, failin bizzat ödemedede bulunmasını engelleyici sebeplerin bulunması halinde (tutukluluk, hastalık vb.), onun bilgisi ve iradesi dahilinde bir başkası tarafından gerçekleştiren iade de yeterli kabul edilmelidir⁴³. Keza pişman olan, zararı gidermek isteyen, fakat ekonomik durumu buna el vermeyen failin ödemeyi, üçüncü kişile-

⁴⁰ TCK md.6/1-c uyarınca kamu görevlisi, “kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi”yi ifade eder.

⁴¹ **Sözüer**, a.g.m., s. 174.

⁴² Yani 3. fıkradaki suçun faili bankada profesyonel yönetici durumunda olan kişiler değil, sadece “hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklar” olabilecektir. “Zaten amaçta, Fon’a intikal etmiş bir bankada hangi şekilde olursa olsun kendine doğrudan ya da dolaylı olarak kredi aktaran, hakim ortağı cezalandırmaktır.” (**Sözüer**, a.g.m., s. 184). Aynı yönde; **Taşdelen** Servet, Bankacılık Kanunu Şerhi, 2. bs, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 1307.

⁴³ **İnceoğlu**, “Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Suçlar”, s. 401.

rin katkısıyla yapması durumunda da etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilir⁴⁴.

BK md. 160/1'de de açıkça ifade edilmiş olduğu gibi, "banka yönetim kurulu"nun da suç faili olabilmesi mümkündür. Bu durumda birden fazla yönetim kurulu üyesi, söz konusu suç, iştirak halinde işlenmiş olmaktadır⁴⁵. İştirak halinde işlenen suçlarda, etkin pişmanlığın, cezayı kaldıran/azaltan "şahsi" bir sebep olması nedeniyle, sadece şartlarını yerine getiren suç ortağının cezası üzerinde etkili olabileceğine dikkat etmek gerekmektedir⁴⁶.

4. İade veya Tazminin Muhatabı

BK md. 160/1 ve 2 kapsamında kalan zimmet suçlarında iade veya tazmin, doğrudan banka tüzel kişiliğine yapılmalıdır. Zimmet suçu, mudilerin hesapları üzerinde gerçekleştirilmiş olsa bile işlenen suçun onların menfaatlerini haleldar eden bir tarafı yoktur. Zira para, misli eşya niteliğinde olduğundan, teslim ile mülkiyeti bankaya geçmektedir. Banka, sadece talep halinde müşterisine, aynı miktarda parayı iade borcu altına girmektedir⁴⁷. Fakat özellikle BK md. 160/3 kapsamında kalan olaylarda, bankanın fona devredilmesiyle kamunun tamamının mağduriyetine sebep olunmaktadır⁴⁸. Söz konusu bankaların yönetimi (özellikle de alacaklarının tahsili yetkisi) TMSF' ye geçtiğinden, bu gibi hallerde failin etkin

⁴⁴ Özgenç, Zimmet Suçu, s. 61. Aynı yönde; Avsallı, "Zimmet Suçu", s. 130.

⁴⁵ Fakat, suç konu işlemin yapılmasına muhalefet eden ve olumsuz oy kullanan üyenin cezai sorumluluğunun olmayacağı açıktır. Donay, Bankacılık Ceza Hukuku, s. 108; Donay, Türk Ceza Kanunu Şerhi, s. 358; Gürses, "Bankacılık Kanunu'na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)", s. 22.

⁴⁶ İştirak halinde işlenen suçlarda iade veya tazmin yükümlülüğü bakımından ortaya çıkan sorunlar hususunda bkz. Baba, "Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık", s. 81-83.

⁴⁷ Haznedar, a.g.m., s. 1173. Bu husus Yargıtay kararlarında da vurgulanmıştır. "Banka parasını zimmete geçirme suçundan doğrudan doğruya zarar görmeyen mudi Selda'nın müdahillğine ve lehine vekalet ücretine karar verilmesi" (7.CD, 07.06.2006, 2005/13561-2006/10771). "Zimmet suçu banka aleyhine işlenen bir suç olup, mudilerin zararları bankaca karşılandığından olayda suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyen müşteki S.C.'nin davaya müdahale hakkı bulunmadığı" (7.CD, 17.04.2006, 1454-4455). "sözü edilen düzenlemelerde (BK md. 160/4 ve 5) etkin pişmanlık gösterilerek suçtan doğrudan zarar gören banka tüzel kişiliğinin zararının giderilmesi halinden bahsedildiği, mudi zararlarının giderilmiş olmasının bu kapsamda değerlendirilemeyeceği gözetilmeden" (09.03.2011, 2010/9523, 2011/2850). Kararlar için bkz. <http://www.kazanci.com.tr>.

⁴⁸ Nitekim Özgenç de varsayımsal zimmet suçu açısından, banka kaynaklarının tahsiliyle fonun görevlendirilmiş olmasının, onun bu suçun mağduru olduğu anlamına gelmediğini; mali durumu bozulan bankaların fona devredilmesinin, toplumu oluşturan herkesin mağduriyetine sebep olduğunu belirtmektedir. (Özgenç İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), 3. bs., Ankara, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 2006, s. 887).

pişmanlıktan yararlanabilmesi için iade veya tazmini TMSF' ye yapması gerekmektedir. Uygulama da bu yöndedir.

5. İade veya Tazminin Fiilen Gerçekleşmesi

Failin etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için iade veya tazminin fiilen gerçekleşmiş olması gerekir. Bu nedenle mahkeme etkin pişmanlık hükümlerini uygulamadan önce, zararın fiilen giderilip giderilmediğini mutlaka araştırmalıdır. Hukukumuzda ödeme vaadinde bulunma ya da teminat gösterme yoluyla etkin pişmanlıktan yararlanmak mümkün değildir⁴⁹. Bu nedenle öğretide birçok yazar, ortada henüz bir ödeme yokken, sırf banka sahipleri ile TMSF arasında imzalanan protokollere -yani ödeme taahhütlerine- istinaden etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını doğru bulmamaktadır⁵⁰. Gerçekten de ileride yerine getirilip getirilmeyeceği şüpheli olan bir ödeme taahhüdüne istinaden failin etkin pişmanlıktan yararlandırılması uygulamada sorun yaratmış ve Yargıtay da bu protokollerin kanunun aradığı anlamda "iade veya tazmin" niteliğinde görülmemeyeceğini belirtmiştir⁵¹.

Bununla birlikte her ne kadar kanunda bir açıklık olmasa da Yargıtay uygulamasında taksitlendirme yoluyla etkin pişmanlığa imkan tanınmaktadır. Ancak etkin pişmanlık, en geç hüküm verilinceye kadar uygulanabildiğinden, bu gibi durumlarda zararın son taksidinin, en geç hükümden önce ödenmesi gerekmektedir. Hükümden sonraki dönemleri kapsayan uzun vadeli anlaşmalar, etkin pişmanlık bakımından dikkate alınmamalıdır⁵².

⁴⁹ **Artuk/ Gökçen/ Yenidünya**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 831; **Özer**, "Türk Ceza Hukukunda Etkin Pişmanlık", s. 81.

⁵⁰ **Malkoç**, a.g.e., s. 1651; **Okuyucu-Ergün**, "Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu", s. 228; **Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 95; **Tezcan/ Erdem/ Önok**, a.g.e., s. 858. Aksi yönde bkz. **Gürses**, "Bankacılık Kanunu'na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)", s. 97.

⁵¹ "Balkaner grubu ile TMSF arasında 12.6.2006 tarihinde yapılan protokolün grup tarafından gerekli edimlerin yerine getirilmemiş olması nedeniyle yürürlüğe girmediği de gözetildiğinde, 3.9.2007 tarihli Balkaner grubunun Fon'a olan borçlarının tasfiyesine ilişkin ileriye yönelik taahhütler niteliği taşıyan protokolün, ... zimmete geçirilen bankaya ait paraların aynen iade edilmesi veya bankanın uğradığı zararın tamamen tazmini mahiyetinde kabul edilemeyeceği düşünülmeyen anılan protokol ile zararın tamamen tazmin ve iade olduğu kabul edilerek 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160/5. maddesinin uygulanması sonucu cezadan 1/3 oranında indirim yapılarak eksik ceza tayini ve meydana gelen zararın ödettilmesine karar verilmemesi" bozma nedeni yapılmıştır.
tır. (7.CD, 23.07.2008, 7443-16811, <http://www.kazanci.com.tr>)

⁵² **Gürses**, "Bankacılık Kanunu'na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)", s. 97.

6. İade veya Tazminin Hukuki Niteliği

Etkin pişmanlık düzenlemelerindeki “iade” ve “tazmin”, kanunumuzun suçtan kaynaklanan zararın giderilmesine önem verdiğinin göstergesi olmakla birlikte, bir yaptırım şekli değildir⁵³. Failin suçtan kaynaklanan zararı rızaen gidermemesi halinde, BK md. 160/1-2 ve 3’te açıkça ifade edildiği üzere, hakim resen tazminata hükmedecek⁵⁴ ve bu hükümden sonraki ödemeler, failin etkin pişmanlıktan yararlanmasını sağlamayacaktır. 5271 sayılı CMK’da şahsi hak davasına yer verilmemiş olmasına rağmen, kanun koyucu banka zimmeti suçu bakımından, bu müesseseyi hatırlatan bir istisna yaratmıştır. Bu tazminat, CİK değil; İİK hükümlerine göre tahsil edilecek bir borç niteliğindedir⁵⁵.

Belirttiğimiz gibi, iade veya tazmin, yaptırım niteliğinde olmayıp suçtan kaynaklanan zararla ilgili olduğundan, teorik olarak etkin pişmanlığa imkan tanınan suçlarda, ayrıca adli para cezasına da yer verilmesine engel teşkil eden bir durum yoktur. Bununla birlikte öğretide haklı olarak böyle bir uygulamanın hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağı belirtilmiştir. Örneğin Sözüer, failin etkin pişmanlık hükümleri çerçevesinde suçtan kaynaklanan zararı giderdiği hallerde, ayrıca bir de adli para cezası ödemeye mecbur bırakılmasının, etkin pişmanlık kurumunun mantığıyla bağdaşmadığını savunmaktadır. Yazar, kanunun bir yandan faili suçundan kaynaklanan zararı gidermeye teşvik etmek için cezasında indirim yaparken, diğer yandan adli para cezasını ödemediği takdirde bunu hapis cezasına çevirme tehdidinde bulunmasının, çelişik ve adalete aykırı bir durum olduğunu belirtmektedir⁵⁶. Özgenç de suçu sabit gören ceza mahkemesinin hem tazminata hem de adli para cezasına hükmetmesi halinde, önceliğin zorunlu olarak, ödenmediği takdirde, CİK 106 uyarınca “tazyik hapsi”ne çevrilecek olan adli para cezasına verileceğini, bunun da zararın giderilmesi imkanı fiilen ortadan kaldıracaklarını vurgulamıştır⁵⁷.

Kanaatimizce bu düzenlemede mutlak şekilde eleştirilmesi gereken husus, 5411 sayılı kanunun adli para cezasını, 5237 sayılı TCK’nın esas aldığı “gün para cezası” sistemine aykırı biçimde tanzim etmiş olması-

⁵³ Aynı yönde; **Donay**, Bankacılık Ceza Hukuku, s. 110.

⁵⁴ Ancak BK md. 160/3’ün uygulanmasında eğer banka sahipleri TMSF ile anlaşmaya varıp bir ödeme planı ortaya koyabilirlerse ceza mahkemesi artık tazminata hükmetmemelidir. (**Donay**, Bankacılık Ceza Hukuku, s. 110-111).

⁵⁵ **Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 92.

⁵⁶ **Sözüer**, a.g.m., s. 186-187.

⁵⁷ **Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 91.

dır⁵⁸. Nitekim BK md. 160/2ve 3'te adli para cezasının meydana gelen zararın üç katından az olmamak üzere belirleneceği ifade edilmiştir. 5411 sayılı BK, 5237 sayılı TCK'dan sonra yürürlüğe girdiği için de genel hükümlere aykırı olmasına rağmen (TCK md.5), söz konusu düzenleme bu şekilde uygulanmak zorundadır.

C. ETKİN PİŞMANLIĞIN GERÇEKLEŞEBİLECEĞİ MUHAKEME AŞMASI

Kanun koyucu etkin pişmanlığın failin ceza sorumluluğu üzerindeki etkisini, gerçekleştiği muhakeme aşamasına paralel şekilde belirlemiştir. Bu nedenle, etkin pişmanlık koşullarının ne zaman tekemmül ettiğinin saptanması, son derece önemlidir. Fakat bu saptama, banka zimmeti gibi gerçek zarar miktarının ortaya çıkarılmasının, uzun zaman aldığı hallerde zorlaşmaktadır. Bu gibi olaylarda banka sahipleri ile TMSF arasında yapılan görüşmelerin uzun sürmesi sebebiyle, ödeme iradesinin ortaya çıkmasından çok uzun bir süre sonra uzlaşma sağlanabilmektedir. Bu arada da muhakeme sürecinde aşama kaydedilerek, soruşturma evresinden kovuşturmaya geçilmiş olmaktadır⁵⁹. Bu gibi hallerde etkin pişmanlık hükümleri uygulanırken, ödeme iradesinin ilk ortaya konulduğu tarihin mi yoksa uzlaşmanın sağlandığı tarihin mi dikkate alınması gerektiği sorunu ile karşılaşılmaktadır. Bizim de katıldığımız görüşe göre, burada hakkaniyete en uygun çözüm, ödeme iradesinin ilk ortaya çıktığı anın esas alınmasıdır⁶⁰.

4389 sayılı BK md. 22/3'te, etkin pişmanlığın failin ceza sorumluluğu üzerindeki etkisi iki aşamalı belirlenmişti. Söz konusu düzenleme; “zararın kovuşturma yapılmadan önce tamamıyla ödenmiş olması halinde cezaların yarısı, ödeme hükümden önce gerçekleştirilmiş ise üçte bir oranında indirilir” demektedir. Kuşkusuz bu düzenlemenin, CUMK'un sistemini göz önünde bulundurarak değerlendirilmesi gerekir. CUMK sisteminde, Cumhuriyet Savcısı, sanık hakkında hazırlık soruşturması yapmakta, son soruşturma ise kamu davası açılması halinde yapılmaktaydı. Hazırlık soruşturması neticesinde kamu davası açmaya yeterli delil bulunamaması halinde de, “kovuşturmaya yer olmadığı kararı” verilmekteydi. Bu sebeple, söz konusu düzenleme, zararın;

⁵⁸ Donay, Bankacılık Ceza Hukuku, s. 115.

⁵⁹ Özel Cevat, “Türk Ceza Kanunu'nda ve Bankacılık Kanunu'nda Etkin Pişmanlık”, (Çevrimiçi) http://www.turkhukuksitesi.com/makale_430.htm, 01.06.2011.

⁶⁰ Sözüer, a.g.m., s. 186

- Kamu davasının açılmasından önce giderilmesi halinde cezada 1/2;
- İlk hükmün okunmasından önce giderilmesi halinde ise 1/3 oranında indirim yapılması gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır⁶¹.

BK md. 160'ta ise etkin pişmanlığın, failin ceza sorumluluğu üzerindeki etkisi, muhakeme süreci üçe ayrılarak belirlenmiştir. Buna göre zararın,

- Soruşturmanın başlamasından önce giderilmesi halinde cezanın 2/3 (BK md. 160/4);
- Soruşturmanın başlamasından, kovuşturmaya geçilmesine kadarki aşamada ödenmesi halinde 1/2 (BK md. 160/5 c.1);
- Kovuşturmanın başlamasından ilk hükme kadar giderilmesi halinde de 1/3 oranında indirilmesi (BK md. 160/5 c.2) gerekmektedir⁶². Aşağıda 5411 s.k.'nda yer alan bu aşamalar, kronolojik sırasına uygun bir şekilde ele alınmıştır.

1. Soruşturmadan Önce

BK md. 160/4 uyarınca etkin pişmanlığın soruşturma başlamadan önce gerçekleşmesi halinde, faile verilecek cezanın üçte ikisi indirilir. CMK md. 2/1-e uyarınca soruşturma, “kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi” ifade etmektedir. Bu haliyle BK md. 160/4, soruşturmanın başlamasından önceki aşamada gerçekleşen etkin pişmanlığa daha yüksek bir ceza indirimi sağladığından, 4389 sayılı kanuna nazaran lehedir. Bu durum, uyarılma davalarında birtakım sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. Bu sorunlara değinmeden önce, Yargıtay'ın etkin pişmanlık sebebiyle lehe yasa uygulaması konusundaki yaklaşımını kısaca açıklamak gerekmektedir.

Bilindiği gibi uyarılma yargılamasında aslında tam bir yargılama faaliyeti yapılmamaktadır. Örneğin bu yargılamada kural olarak suçun sübutuna yönelik yeni delil toplanmaz. Ancak, yeni yasanın bunu gerektirdiği bazı özel durumlar olabilir. Örneğin 765 sayılı TCK'nın 523. maddesinde, zararın kovuşturma aşamasında giderilmesi ve “kısmen” giderilmesi hallerinde failin etkin pişmanlıktan yararlanmasına imkan tanınmamıştı. Ancak 5237 sayılı TCK'nın 168. maddesi uyarınca, artık bu koşullar altında da etkin pişmanlıktan yararlanılması mümkündür. İşte bu nedenle

⁶¹ Taşdelen, a.g.e., s. 1310.

⁶² Donay'ın iddia ettiği gibi bu fıkralarda bir “anlatım hatası” yoktur. (Donay, Bankacılık Ceza Hukuku, s. 117-118).

uyarlama yargılaması yapan hakim, daha önce böyle bir ödemenin yapılmış olup olmadığını araştırması gerekmektedir⁶³.

Bu noktada failin, ilk defa uyarılma yargılaması sırasında ödemedede bulunmak suretiyle etkin pişmanlıktan yararlanmasının mümkün olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Yukarıda da bahsedildiği gibi uyarılma yargılaması belli bir amaca dönük, sınırlı bir yargılamadır. Bu nedenle ilk defa uyarılma yargılaması sırasında ödemedede bulunularak etkin pişmanlıktan yararlanılamaz. Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir⁶⁴. Fakat mahkeme bir kararında, ilk yargılamada pişmanlığını ortaya koymuş, fakat ödeme yapmamış olan failin; fiilin hüküm tarihinden sonra etkin pişmanlık kapsamına alınması sebebiyle yapılan uyarılma yargılamasında, zararı da gidermesi üzerine etkin pişmanlıktan yararlanabileceğini belirtmiştir⁶⁵. Anlaşılacağı üzere mahkeme, kural olarak uyarılma yargılamasında ödemedede bulunmak suretiyle etkin pişmanlıktan yararlanılamayacağını, fakat kanunun bir suçu ilk defa etkin pişmanlık kapsamına aldığı hallerde, daha önceden pişmanlığını ortaya koymuş olan faile, böyle bir imkan verilebileceğini düşünmektedir.

Çalışma konumuzu teşkil eden banka zimmeti suçu açısından, lehe olan BK md. 160/4 hükmünün uygulanabilmesi için iadenin, CMK 2/1-e uyarınca soruşturmanın başlamasından önce gerçekleştirilmiş olup olmadığı

⁶³ **Bakıcı** Sedat, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, 2. bs, Adalet Yayını, Ankara, 2008, s. 80. "5237 sayılı TCK'nun 168. maddesinde etkin pişmanlık hükümleri 765 sayılı TCK'nun 523. maddesinden farklı biçimde ve yağma suçunu da kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bir farklılık da, etkin pişmanlığın kovuşturma başladıktan fakat hüküm verilmezden önce gösterilmesi halinde cezanın indirilmesine olanak tanınmış, kısmen geri verme veya tazmin halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için ayrıca mağdurun rızasının aranacağı belirtilmiştir. Tüm bu hususların gerektiğinde kanıt toplanması da dahil olmak üzere araştırılıp incelenmesi ve tartışılıp değerlendirilmesi gerekmektedir" (YCGK, 2006/6-138 - 2006/137, <http://adalet.gov.tr>, UYAP Mevzuat Programı)

⁶⁴ "Zimmet suçuna ilişkin 248/2. maddesindeki etkin pişmanlık düzenlemesinin kesinleşen ilk hüküm öncesinde yapılan iadeyi kapsamı itibarıyla, hükümlünün uyarılma aşamasında kurulan hükümden önce zimmetine geçirdiği parayı iade etmesi nedeniyle hakkında 5237 sayılı TCK'nun 248/2-son maddesi uyarınca indirim yapılamaz" (5. CD, 20.11.2006, 2006/11074, 2006/9313, <http://adalet.gov.tr>, UYAP Mevzuat Programı)

⁶⁵ "Hüküm kesinleşmesinden önceki yargılama sırasında sanığın 'pişman olduğu' bellidir, ancak bu pişmanlık 'zararı giderme' şeklinde tezahür etmemiştir... yargılama boyunca gerek sözleriyle, gerekse birtakım davranışlarıyla pişmanlığını ortaya koymuş ancak herhangi bir ödemedede bulunmamış olan hükümlünün... 168. maddesindeki 'etkin pişmanlık' hükümlerinin uygulanma olasılığının ortaya çıkması üzerine... ödemenin yapılmasını sağladığı anlaşılma, hükümlü... hakkında 5237 sayılı Yasanın 168. maddesinde düzenlenmiş bulunan "etkin pişmanlık hükümlerinin" uygulanmasına bir engel bulunmadığından" (YCGK, 27.05.2008, 2008/11-127-2008/147, <http://adalet.gov.tr>, UYAP Mevzuat Programı). Söz konusu karar, 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı kanunla etkin pişmanlık kapsamına sokulan, TCK md.245'teki "banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması" suçuyla ilgili olarak verilmiştir.

nın araştırılması gerektiğine kuşku yoktur⁶⁶. Eğer fail, yetkili makamların suçtan haberdar olmasından önce, zararı gidermişse lehine olan 2/3'lük ceza indiriminin uygulanmasını isteyebilecektir. Bununla birlikte Yargıtay, kanaatimizce yerinde olmayan bir yaklaşımla, 5411 s.k.'nin yürürlüğe girmesinden önce yapılan ödemelerin hangi aşamada gerçekleştiğine bakılmaksızın, BK md. 160/4 kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde kararlar vermiştir⁶⁷. Bu yorum şeklinin gerekçesi olarak da söz konusu hükmün suç tarihinde yürürlükte olması halinde, sanıkların ödemeyi, soruşturmadan önce yapacağı faraziyesi gösterilmiştir. Ancak mahkeme, 09.11.2010 tarihli CGK kararında, *"Her ne kadar suç tarihinde yürürlükte bulunan 4389 sayılı Yasada zararın soruşturma başlamadan giderilmesi halinde, verilecek cezadan indirim düzenleyen bir hükmün bulunmadığı, dolayısıyla bu şekilde bir düzenleme bulunsa idi sanığın, katılan kurumun zararını, hakkında soruşturma başlamadan önce ödeyeceği ve zararın ödenmesi nedeniyle verilecek cezadan daha fazla oranda indirim yapılacağı ileri sürülebilir ise de daha önce katılan kurum zararını ödeme konusunda herhangi bir irade ortaya koymayan sanığın, katılan kurumun zararını verilecek cezadan daha fazla oranda indirim öngören kovuşturma aşamasından önce değil de, kovuşturma aşaması başladıktan ancak hüküm verilmeden önce ödemiş olması karşısında, bu düşüncenin kabulü olanaklı değildir"* diyerek önceki içtihadından dönmüş ve iade hangi aşamada gerçekleştiyse failin o aşamaya uygun indirimden yararlanacağını belirtmiştir⁶⁸.

⁶⁶ "Keza hükümden sonra 1 Kasım 2005 gün ve 25983 Mükerrer sayılı Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun 160/4 maddesinde "Soruşturma başlamadan önce, ... verilecek cezanın üçte ikisi indirilir" hükmü sanık lehine değişiklik içermekte olup anılan düzenlemeler ve 5237 sayılı kanunun 7.maddesi hükmü birlikte değerlendirilerek yeniden bir karar verilmesinin gerekmesi" (7.CD, 28.12.2005, 2003/13568-2005/22056, <http://www.kazanci.com.tr>)

⁶⁷ "sanığın dava konusu zimmet miktarını 5411 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden önce 13.10.2005 tarihinde tamamen ödediği ... 5411 sayılı kanun lehe olup, aynı kanunun 160/4. maddesine göre verilecek cezadan 2/3 oranında indirim yapılması gerekirken, yerinde görülmeyen gerekçeyle 4389 sayılı Bankalar Kanunu hükümlerine göre karar verilmesi" (7.CD, 08.03.2010, 2007/3074- 2010/3948). "sanığın dava konusu zimmet miktarını 5411 sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden önce ödediği takdirde indirim miktarı 2/3 oranında olacağından ödeme gününün kesin olarak saptanarak sonucuna göre karar verilmesinin gerekmesi" (7.CD, 25.01.2010, 2007/18373- 2010/763). Aynı yönde; 7.CD, 01.06.2010, 2007/18328-2010/8547;7.CD, 29.06.2009, 2007/3816-2009/8325. Kararlar için bkz. <http://www.kazanci.com.tr>.

⁶⁸ "Her iki yasada da soruşturma ve kovuşturma aşamalarının ne zaman başlayıp, ne zaman sona erdiğine yönelik özel bir düzenleme yer almamakta olup, uyumsuzluğun sağlıklı bir şekilde çözümlü için 5271 sayılı CYY'nın ilgili maddelerinin öncelikle incelenmesi gerekmektedir. 5271 sayılı CYY'nın tanımlar başlıklı 2. maddesinde, soruşturma aşamasının, iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi, kovuşturma aşamasının ise iddianamenin kabulü ile başlayıp

2. Kovuşturmanın Başlamasından Önce

CMK 2/1-f uyarınca kovuşturma aşaması, “iddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi” ifade etmektedir. CMK 174/1 ve 175/1’in birlikte değerlendirilmesinden kovuşturma aşamasının, iddianamenin kabul edilmesi veya mahkemeye tanınan 15 günlük inceleme süresinin dolması üzerine kabul edilmiş sayılması ile başlayacağı sonucu çıkmaktadır⁶⁹. İddianamenin düzenlenerek mahkemeye verildiği fakat henüz kabul edilmediği aşamada dosya, mahkemenin “iddianame değerlendirme defterinde” kayıtlı olup, soruşturma aşamasında bulunmaktadır. Hakimin iddianamenin kabulüne karar vererek, esas defterine kaydına yönelik havale yaptığı anda iddianame kabul edilmiş ve kovuşturma evresi başlamış olacaktır⁷⁰.

Failin, soruşturma başlamadan veya soruşturma aşamasında, tahmin edilen zarar miktarını ödemesine rağmen, kovuşturma aşamasında yapılan bilirkişi incelemesi sonucunda, zararın ödenenden daha fazla olduğunun anlaşılması üzerine, eksik kalan miktarı da tamamlaması halinde, etkin pişmanlıktan yararlanmasına imkan tanımak gereklidir. Yani açık bir ödeme iradesinin bulunmasına rağmen, zarar miktarının başlangıçta belirsiz olması, fail aleyhine bir sonuç doğurmamalıdır. Bu gibi bir halde fail eksik kalan kısmı sonradan tamamlamış olsa da cezasında yapılacak indirim, ödeme iradesini ilk ortaya koyduğu ana göre belirlenmelidir. Fakat fail gerçek zarar miktarını bilmesine rağmen böyle davranmışsa,

hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade ettiği belirtilmiş, aynı Yasanın 174. maddesinde onbeş gün içinde iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı, 175. maddesinde iddianamenin kabulü ile kamu davasının açılacağı ve kovuşturma evresinin başlayacağı hükümlerine yer verilmiştir. Bu bilgiler ışığında somut olay değerlendirildiğinde;

Sanığın katılan kurumun zararını iddianamenin düzenlendiği 12.09.2002 tarihinden sonra, kovuşturma aşaması başladıktan ancak henüz hüküm verilmeden önce ödemiş olması karşısında, zararının henüz soruşturma başlamadan giderilmesi halinde verilecek cezadan yapılacak indirimini öngören 5411 sayılı Yasanın 160. maddesinin 4. fıkrasının sanık hakkında uygulanma olasılığı bulunmamaktadır. (...)

Çoğunluk görüşüne katılmayan Genel Kurul Üyeleri Seyfettin Çilesiz ve Mehmet Mutlu; (...) Suç tarihinde ve soruşturma başlamadan önce bulunmayan bu hüküm, 5411 sayılı Yasanın kabulü ile getirilmiş ve 2/3 gibi büyük bir ceza indirimini öngörmektedir... suç tarihinde ve soruşturma başlamadan önce yürürlükte olsa idi belirtilen oranda ceza indiriminden yararlanmak amacıyla sanığın ödemede bulunabileceği kabul edilmek suretiyle sanık lehine yorumlanmalıdır. Aksine yorum lehe yasanın geriye dönük uygulama alanını daraltmak anlamına gelecektir. ... Belirtilen nedenlerle; ... sayın çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.” (CGK, 09.11.2010, 2010/7-190- 2010/219, <http://www.kazanci.com.tr>)

⁶⁹ Özgenç, Zimmet Suçu, s. 58.

⁷⁰ İddianamenin UYAP sistemine geç kaydedilmiş olmasının bir önemi bulunmamaktadır. (Polat, a.g.m., s. 117).

zararın tam olarak giderildiği muhakeme aşaması hangisiyse cezası ona göre indirilmelidir⁷¹.

3. Hükümden Önce

Etkin pişmanlık düzenlemelerinde yer alan “hükümün verilmesinden önce” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği konusunda da öğretilerde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş, dosya Yargıtay’dan defalarca bozulup dönmüş olsa bile, esas mahkemesinin bozma sonrası yapacağı her yargılamada etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabileceğini, yani etkin pişmanlığın sadece dosyanın Yargıtay’da bulunduğu aşamada mümkün olmadığını savunmaktadır⁷². Bizim de katıldığımız diğer görüşe göreyse, bu ifadeden anlaşılması gereken, yerel mahkemenin vereceği “ilk hüküm”dür⁷³. Bu nedenle, Yargıtay bozmalarından sonra etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Ayrıca, Yargıtay bozmasından sonraki aşamada etkin pişmanlığa imkan tanımak, hükmü Yargıtay tarafından bozulan ve bozulmayan sanıklar arasında bir ayırım yapılması sonucunu doğuracaktır ki bu da açık bir şekilde hakkaniyete aykırıdır⁷⁴.

Bu konu zimmet suçuyla ilgili olarak, Adalet Komisyonu’nda da uzun tartışmalara yol açmış, orada da baskın çıkan görüş bu ifadeden “ilk hükümün” anlaşılması gerektiği olmuştur⁷⁵. BK kapsamında ilk hükümden

⁷¹ **Avsallı**, “Zimmet Suçu”, s. 131; **Malkoç**, a.g.e., s. 1653.

⁷² **Özer**, “Türk Ceza Hukukunda Etkin Pişmanlık”, s. 84. Aynı görüşte olan Donay’a göre BK md. 160/5’in son cümlesi “hüküm kesinleşinceye kadar” şeklinde değiştirilmelidir. (**Donay**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, s. 361).

⁷³ **Avsallı**, “Zimmet Suçu”, s. 137; **Bekri M. Nedim**, Türk Ceza Kanunu’nda Zimmet Suçu, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 76; **Malkoç**, a.g.e., s. 1653-1654,1870,1872; **Özgenç**, Zimmet Suçu, s. 58; **Tezcan/ Erdem/ Önok**, a.g.e., s. 860, 940.

⁷⁴ **Artuk Mehmet Emin/ Gökçen Ahmet/ Yenidünya Ahmet Caner**, Türk Ceza Kanunu Şerhi: Özel Hükümler, 5 c., Turhan, Ankara, 2009, C. IV, s. 4784.

⁷⁵ Nitekim 248. maddenin 2. fıkrasına ilişkin gerekçede de “ilk hükümün verilmesinden önce” ifadesi kullanılmıştır. Burada Adalet Komisyonu çalışmalarının ilgili bölümünü aktarmakta yarar görüyoruz:

Özgenç: “...Burada (kast edilen ilk hükümdür.) Yani daha sonra bu hüküm bozulmuş olsa bile, artık o aşamada etkin pişmanlık yolu işletilmemelidir. Çünkü o aşamada yapılan artık hükümün hukukiliğini sağlamaktır...(Aksi takdirde) dosya Yargıtay’dayken kişi daha henüz karar kesinleşmediği için etkin pişmanlıkta bulunduğu bahisle başvuracak, bu defa Yargıtay’da dosya hiç görüşülmeden tekrar mahkemesine geri dönecek, mahkeme etkin pişmanlık hükümlerini uygulamak suretiyle, yeni bir hüküm tesis edecek, bu hüküm tesis edildikten sonra tekrar Temyiz yoluna Yargıtay’a gidecek... İşlerin gereksiz yere uzatılmasının önüne geçmek amacıyla böyle bir sınır getirmiş bulunmaktayız. (...)

Sözür: Etkin pişmanlık... kişinin gönüllü olarak aktif olarak bir davranışta bulunması halinde ödüllendiriliyor. Burada önemli olan, kişinin iradi olarak bunu yapmasıdır. Eğer, biz, bunu, kesin hükme kadar vardırırsak, üzerinde bir hüküm gölgesi olan kişi, artık iradesi serbest olarak

sonra etkin pişmanlığa imkan tanımak zaten mümkün değildir. Zira, ceza mahkemesi hükümlerle birlikte ödenmesi gereken tazminata da karar vermekte ve söz konusu ilam icraya konulabilir hale gelmektedir. İcra takibi başladıktan sonra yapılan bir ödemenin de etkin pişmanlık kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir.

D. Sübjektif Liyakat Sorunu

Failin etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için her şeyden önce, kanunun kendisinden beklediği “icrai/aktif” hareketi “iradi” olarak gerçekleştirilmesi gerekir. Bu nedenle iade veya tazmin şartına bağlı etkin pişmanlık düzenlemelerinde, tahsilatın “cebri icra”, takas ya da mahsup yoluyla gerçekleşmesi, failin etkin pişmanlıktan yararlanmasını sağlamaz⁷⁶. Banka zimmeti suçunun basit halinin veya ikinci fıkradaki nitelikli halinin işlenmesi durumunda, bankanın herhangi bir talebi olmasa da ceza mahkemesi tarafından, kendiliğinden “oluşan zararın” tazminine hükmolunacaktır. Böyle bir hükümden sonra gerçekleşen ödemenin etkin pişmanlık olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Nitekim BK, ilk hükmün tefhiminden sonra etkin pişmanlığa imkan tanımamıştır.

276 Etkin pişmanlıktan yararlanabilmek için “iradi” davranışın aynı zamanda “ihtiyari” olması lazımdır. Kanun koyucu BK md. 160/5’te (bkz. aynı yönde TCK md.248/2) BK md. 160/4’ün aksine (bkz. aynı yönde md. 248/1), “gönüllü olarak” ifadesine yer vermek suretiyle etkin pişmanlıkta aranan “ihtiyarilik” unsurunu özellikle vurgulamıştır. Bu durum, öğretilerde kimi yazarların kanun koyucunun, birinci fıkrada (TCK md. 248/1) bu unsuru aramadığını iddia etmesine sebep olmuşsa da⁷⁷ biz bu fikre katılmıyoruz. Zira gönüllülük, etkin pişmanlığın olmazsa olmaz koşuludur⁷⁸. Ayrıca aynı maddenin değişik fıkralarında gönüllü-gönülsüz ayrımı yapmak hakkaniyete de aykırı bir durum olur⁷⁹. Böyle bir vurgunun bazı fıkralarda özellikle yapılmış olması, bu fıkraların, suçun resmi makam-

etkin pişmanlıkta bulunan kişi değildir; o yüzden bunun hiçbir karışıklığa yer vermeden ilk hüküm olması gerekir.

Başkan: Tabii, ben olaya farklı bakıyorum; yani, şimdi, soyulan devletin parası; şimdi, bu adam nerde verebilirse versin bu parayı; yani, şu zaman verirse ne olur, bu zaman verirse ne olur, diye sıkıştırmaya gerek yok; ama, neyse, bugünkü durum öyleyse mesele yok.” (Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu, Adalet Bakanlığı, Ankara, 2000, s. 885-888).

⁷⁶ **İnceoğlu**, “Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Suçlar”, s. 401; **Tezcan/ Erdem/ Önok**, a.g.e., s. 858.

⁷⁷ **Gülşen**, “Zimmet Suçu”, s. 79; **Gürses**, “Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)”, s. 93-95; **Haznedar**, a.g.m., s. 1184; **Reisoğlu**, a.g.e., s. 1726-1727.

⁷⁸ Aynı yönde bkz. **Donay**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, s. 360; **Tezcan/ Erdem/ Önok**, a.g.e., s. 858.

⁷⁹ **Okuyucu-Ergün**, “Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu”, s. 180-181; **Malkoç**, a.g.e., s. 1653.

larca haber alınmasından sonraki aşamaya ilişkin olmalarına bağlanabilir. Zira kamu makamlarının henüz suçtan haberdar olmadığı aşamada, failin davranışının gönüllülüğünü saptamak kolaydır. Fakat bu aşamadan sonra az ya da çok ceza soruşturmasının yarattığı baskı altında kalan failin, “gönüllü” hareket edip etmediği daha hassas bir değerlendirmeye muhtaçtır⁸⁰.

BK uygulamasında ise, bir taraftan şirketlerin yönetimine ve banka sahiplerinin mal varlıklarına el konulmakta, bu kimseleri cezalandırmaya ve zararın tahsiline yönelik davalar devam etmekte; diğer taraftan da batık banka sahipleriyle TMSF arasında “pazarlıklar” yapılmaktadır. Bu durumun ortaya koyduğu çelişki⁸¹ bir kenara, söz konusu pazarlıklar sonucunda imzalanan protokollerin, suça ilişkin nedamet duygusuna dayanan gönüllü iadeler olduğuna inanmak son derece güçtür.

SONUÇ

Hukukumuzda pek çok suçla –ve bu arada banka zimmetiyle- ilgili olarak uygulanan (ya da uygulanmayan) etkin pişmanlık hükümleri, sadece hukuk camiası içinde değil, zaman zaman kamuoyunun tamamında ciddi tartışmalar yaratmaktadır. Bankalar her ne kadar “özel girişim” niteliğinde olsalar da ülke ekonomisi için taşıdıkları önem dolayısıyla bu alanın korunması ve düzenlenmesinde ceza hukuku araçlarından istifade etmek mecburidir. Ülkemizde 2001 yılında yaşanan krizde birbiri ardına batan bankaların ekonomik sistem üzerindeki olumsuz etkileri, bankacılık faaliyetleri üzerinde devlet denetimin önemini bir kez daha göstermiştir.

Kanun koyucu ele aldığımız sahadaki tercihini, özel bir zimmet suçu düzenlemek şeklinde ortaya koymuştur. Bütün ekonomik sistemi etkileyen bu tip fiillerin ceza yaptırımına altına alınması son derece haklı bir tepkidir. Fakat, BK md. 160/1-2’de yer alan suç tipinin, kanun yapma tekniği bakımından problemlili olması bir yana, öğretinin özellikle BK md. 160/3’teki “varsayımsal zimmet” düzenlemesinin ceza hukukunun temel ilkelerine aykırı olduğu yönündeki eleştirileri de görmezden gelinemeyecek durumdadır.

⁸⁰ Öğretide Özgenç de, zimmet suçuna ilişkin açıklamalarında, kanun koyucunun 248/2’de “gönüllü olarak” ifadesine yer vermiş olmasına rağmen, 248/1’de buna değinmemesinin bir atlama değil, soruşturma organlarının zimmet olgusunu öğrenmiş olup olmaması nazara alınarak yapılan bir ayırım olduğunu görüşündedir. (Özgenç, Zimmet Suçu, s. 57-58).

⁸¹ Özgenç, Gazi Şerhi, s. 887.

BK md. 160/3'e ilişkin etkin pişmanlık düzenlemesi de kendisi gibi problemlili olup, kurumun mahiyetiyle bağdaştıramayacağımız birtakım ayrıksı özellikler taşımaktadır. Ancak neticede, yürürlükteki mevzuatımız uyarınca, "varsayımsal zimmet" suçu sonrasında gerçekleşen "sözde pişmanlık"lar, kamu alacaklarının tahsilini kolaylaştırırken, suç faillerinin de cezasını azaltmaktadır. Fakat tarafları için kazançlı bir "pazarlık" olarak görünen bu sonuç, ceza hukukunun temel ve kurumsal bazı ilkelerinin ihlali pahasına gerçekleşmektedir.

KAYNAKÇA

Alacakaptan Uğur, "Genel Olarak Bazı Suçlar Bakımından Cürüm İşlemek İçin Örgüt (Teşekkül) Meydana Getirme Suçu", Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 32, İstanbul, 2004, s. 25-44.

Artuk Mehmet Emin/ **Gökçen** Ahmet/ **Yenidünya** A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 10. bs, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

Artuk Mehmet Emin/ **Gökçen** Ahmet/ **Yenidünya** A. Caner, Türk Ceza Kanunu Şerhi: Özel Hükümler, 5 c., Turhan, Ankara, 2009, C. IV.

278 **Artuk** Mehmet Emin/ **Gökçen** Ahmet/ **Yenidünya** A. Caner, Türk Ceza Kanunu Şerhi: Özel Hükümler, 5 c., Turhan, Ankara, 2009, C. V.

Aysallı Hüseyin, "Zimmet Suçu", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Baba Yasemin, "Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

Bakıcı Sedat, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, 2. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.

Bekri M. Nedim, "Türk Ceza Kanunu'nda Zimmet Suçu", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Dursun Selman, "Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı ve Ceza Hukuku Sorunları", Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları 32, İstanbul, 2004, s. 247-282.

Dursun Selman, Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.

Donay Süheyl, Bankacılık Ceza Hukuku, Beta, 1. bs, İstanbul, 2007.

Donay Süheyl, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Beta, 1. bs, İstanbul, 2007.

Ergün Güneş Okuyucu, "Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

Gökçen, Ahmet “Bankalar Kanunu’nda Düzenlenen Zimmet Suçu (4387 s.lı K. m. 22/3-4)”, Legal Malî Hukuk Dergisi, C. 1, S. 10, Nisan 2005, s. 2665-2693.

Gülşen Taner, “Zimmet Suçu”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Gürses Davut, “Bankacılık Kanunu’na Göre Zimmet Suçu (Bankacılık K. m.160)”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Haznedar Murat, “‘Bankacılık Zimmeti’ Suçu”, Legal Hukuk Dergisi, C. 5, S. 52, Nisan 2007, s. 1169-1188.

Helvacı Mehmet, “Kıyı Bankacılığı Kavramı ve Kıyı Bankacılığının Yararları”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, Cilt 1, Beta, İstanbul, 2002, s. 399-411.

İnceoğlu Asuman Aytekin, “Bankacılık Kanunu’nda Yer Alan Suçlar”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Kühne Hans Heiner, “Hukuk Devleti ve Bankalar Kanunu Bağlamında Türkiye Uygulamaları”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 3, Nisan 2005, s. 239-242.

Mahmutoğlu Fatih Selami, “Bankacılık Suçları Bağlamında Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri”, Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele (Panel, 5 Ekim 2001, Bildiriler ve Tartışmalar, Yönetici: Kayıhan İçel), Beta, İstanbul, 2002, s. 92-106.

Mahmutoğlu Fatih Selami, Ekonomik Suçlar Bağlamında Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suç ve İdari Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003.

Mahmutoğlu Fatih Selami, “Bankalar Kanunu’nun 22/3 ile 22/4 Maddeleri Arasındaki Temel Farklar”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 3, Nisan 2005, s. 223-238.

Malkoç İsmail, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu: Özel Hükümler, 2 c., Ankara, Malkoç Kitabevi, 2006, C.II.

Polat Halil, “5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Kapsamında Zimmet Suçu”, Adalet Dergisi, Ankara, S. 37, Mayıs 2010, s. 110-125.

Özel Cevat, “Türk Ceza Kanunu’nda ve Bankacılık Kanunu’nda Etkin Pişmanlık”, (Çevrimiçi) http://www.turkhukuksitesi.com/makale_430.htm, 01.06.2011.

Özgenç İzzet, Zimmet Suçu, Ankara, Seçkin, 2009.

Özgenç İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), 3. bs., Ankara, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, 2006.

Özer İbrahim, “Türk Ceza Hukukunda Etkin Pişmanlık”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2011.

Reisoğlu Seza, Bankacılık Kanunu Şerhi: Madde 73-171, C. 2, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007.

Sözüer Adem, “Bankacılık Kanununda Yer Alan Suçlar ve Cezalar”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 5, Aralık 2005, s. 166-191.

Taşdelen Servet, Bankacılık Kanunu Şerhi, 2. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

Tezcan Durmuş/ **Erdem** Mustafa Ruhan/ **Önok** R. Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 7. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2010.

Yiğit Uğur, “Bankacılık Kanununda Suçlar ve Cezalar”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Adalet Bakanlığı, Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu, Ankara, 2005.

<http://adalet.gov.tr>, (UYAP Mevzuat Programı)

<http://www.kazanci.com.tr>